

Haftalık siyasi magazin

BASĐAN

Salı günleri çıkar halk gazetesi

Gazetenin kurucusu ve sekreteri:

Aziz NESİN

Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden:

Rifat Ilgaz

Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4

İSTANBUL

Telefon: 21131

ABONE:

Bir yıllık: 500 Kr.

Altı aylık: 250 Kr.

Fiatı: 10 Kr.

Yıl: I — Sayı: 15

16 Kasım 1948 Salı

Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

Demokrasi münakaşası

Şükrü Kaya, Cumhuriyet'te Eskiçağ Demokratleri ve Şef meselesi başlıklı bir makale neşretti. Diyor ki:

«Demokrasilerde Şef olmaz diye bir iddia ve olmamalıdır diye de bir dâvâ var. Fakat ne o iddia gerçektir, ne de bu dâvâ gerçekleşeceğe benzer.

İlmî bir eda ve r' yazı bir keskinlikle düsturlaştırılan «demokrasilerde Şef olmaz» iddiası demokrasi tarihinin ta-rifinden çıkarılmış bir mantık neticesi...

Halk için rahatlıklar ve kolaylıklar temin eden Şeflere mazhariyet...

Gariptir ki Yunan Muc'zesi diye cihanın bugün dahi hayran olduğu Atina demokrasisinin o muhteşem eserlerle dolu altın devri bu adamların şeflikleri sırasına tesadüf eder. İddia edildiğine göre bu adamların şeflik otoriteleri Atina'da demokrasi'nin tabii gelişmesine hattâ ilerlemesine de mani olmamış. Demokrasi kanunları yürürlükte kalmış, halkın sivil haklarına ve hürriyetine ne ilisi' mem's. Atina'nın o devirlerdeki gürültülü partilî meclislerinin hali, Sofoklisin «Karılar Meclisi» komedyasının alaylı istihzalı sahnelerinin zengin mevzularıdır... İlh.»

Bir mermer direk sandığı Yunan Mucizesini Avrupa seyahatlerinin tatlı intibalarına karıştıran ve Comedie Ancienne denilen janrın en ünlü mümessilî Aristofanes'e ait eseri meşhur Yunan trajijine armağan eden eski işçileri bakanı, bu makalesinde, sal'anatı zamanında basılmasına himmet ettiği bir konferansın tezini, on yıllık fasılayla, aynen tekrarlamaktadır. Hukukçu gözü ile milliyetçilik ve Halkçılık adını taşıyan bu konferansta, Doçent Yavuz Abdan Şef sist'emile demokrasi'nin mükemmelen bağdaşabileceğini isbata çalışıyor; demokrasiyi «Devlet = Halk ve millet» formülile tarif ediyordu. Bunun da adı «yeni demokrasi» idi. «Millî hümanizm» etiketi altında nazizm'in benzeri bir ideolojiyi işlemeğe çalışan Doçent, konferansta, «sağ, sol veya klâsik demokrasi» ye dokunmuş; «disiplin i-cap ettiren demokrasi» den dem vurmuş ve nihayet «Türk Demokrasisi» tabiri üzerinde karar kılmıştı. Bu öyle mesut bir demokrasi rejmi idi ki, orada Halk Partisi «halk kitlesile Devlet cihazı arasında siyasi — dinamik bir organ» vazifesini görecek; «Halk, parti ve Devlettten ibaret üç uzuv

lu bir ahenk ve nizam teşkilâtı» kurulacak; ve sonunda «ferd egoizmi Devlet otoritesi ne karşı gelemeyeceği gibi, Devlet de yurttaş şeref ve hakkının en esaslı bekçisi olacaktır.»

Demokrasi, bugün de, mat-

bu kâğıt piyasasının en sürümlü matalarından biridir: «İktisadî demokrasi» «siyasi demokrasi», «liberal demokrasi» «çok partili demokrasi», «hakikî ve sahte demokrasi», «aristokratik demokrasi», «kitle, yığın ve halk demokrasisi», «vasita-

lı demokrasi» «Roma demokrasisi», «Batı t'pinde demokrasi», «Anglo — Amerikan demokrasisi», «Ruslaşmış demokrasi», «atom bombası ve dolar demokrasisi» «halkçı demokrasi» İlh.

Totalitarizm jenerik adı altındaki nazizm ile komünizmi kabaca karıştıran psödodemokratik propagandanın Türkiye pazarındaki satıcılarından «Vatan taciri» Yalman, «demokrasi meydan muharebesi kazanıldı» diye şenlik yapar ve «Türk semalarında yükselen hürriyet ve hak güneşinin yalnız Ortasark ve Asyaya nur verimeyeceği, Garb âleminin yorgun ve yıpranmış demokrasi imanını da tezelemeğe yol açacağı ümidini» sunar ken her köşe başından «şekil

demokrasisi», «uydurma demokrasi», «akrobatik» ve «elişopalı demokrasi» gibi feryatlar yükseliyor.

Yeşil cübbesinin altında Meın Kampf taşıyan gazetelerde bağımsız millet vekillerinin «demokrasi oyunu istemeyiz!» diye kükreddiği, fikracıların «her derde deva demokrasi» ile halkı eğlendirdiği bu panyayı günlerinde, mend'î hacmindeki vilâyet gazetelerinin, büyük bir ciddiyetle, demokrasi etrafında polemîğe giriştiğini görüyoruz.

Bazıları demokrasi olmadığını için Adliye Sarayının yapılmadığını ileri sürmekte, bazıları da demokrasi olduğu için türbelerin açılmayacağını iddia etmektedir.

(Devamı 2 de)

PARİS MEKTUPLARI

Mühim bir toplantı

Paris (Hususi muhabirimiz den)— On beş gündenberi Fransa bir sulh mücadelesine girişmiştir. Buna: (Su.h ayı) da diyebiliriz. Bu münasebetle «Action» mecmuası bir toplantı tertip etmişti ve Fransa'nın bugün kalburüstü gelen bütün entellektüelleri bu toplantıya davetli idi. Bu toplantının mevzuu «12 leri kurtarmak için» idi.

Bu toplantıdan maksat 1 Kasım'da Nevyork'da başlayan 12 komünist liderinin iddianamesinin münakaşası idi.

Bir çok partilere mensup avukatlar, hâkimler, gazeteciler ve siyaset adamları söz aldılar. Hepsinin konuşmalarında müşterek bir nokta vardı: «Komünizmle mücadele namı altında yapılan propagandaların çoğu, hür fikirlere karşı mücadeledir. Bu noktayı iyice ayırmak lazımdır. Çünkü Hür'ler de aynı yoldan, iktidara tırmanmıştı.»

Bayan Roosevelt te dahil olduğu halde, bir çok Amerikalılar, bu toplantıya çağırılmıştı. Fakat hiç birisi gelmedi.

8 Kasım'da maden işçilerinin altıncı grev haftası başladı. Geçen hafta hükümetin bütün tazyik, tehdit ve oya masına rağmen, bu altıncı grev haftasının başında, maden işçilerinin yüzde doksanı greve devam ediyor. Geri kalan yüzde onu da yabancılardır. Hü-

kümet bu yabancıların greve iştirak etmemesi için «grevlere iştirak eden yabancılar, sınır dışı edilecekler» diye bir kararname çıkarmıştır. Hükümetin bu tehdidi altında yabancı işçiler, grevlere katılan makla beraber, desteklemektedirler. Yabancı işçilerin tehdit altında çalışmalarına rağmen bir buçuk aydır veryüzü ne bir gram kömür bile çıkarılmamıştır.

Marsilyada başlayan liman işçileri grevi on beş gündür devam ediyor. Bugüne kadar 68 gemi hareketsiz o'arak beklemektedir. Hükümet askerî kuvvetlerle bu gemilerdeki kömürleri boşalttırmak istedi ise de, bu sefer de kamyon soforleri askerlerin boşalttığı kömürleri nakletmediler.

Kömür işçilerinin grev'inden şimdiye kadar üç işçi öldü: Bunların mesuliyetini İçişleri Bakanı Jules Moch, grevcilere yüklemek istedi. Fakat hâdiselerinde bulunan muhtelif gazetelere ve film şirketlerine mensup yirmi iki foto muhabiri, hâdiseyi fotoğraf'arla tesbit ettiklerinden, bir beyanname yayınlıyarak, İçişleri Bakanını yalanladılar ve ilk ateş edenlerin polis kuvvetleri olduğunu haykırdılar. Jules Moch bunları tevki ettirdi ve

(Devamı 2 de)

Bir işçinin hazin romanı

Geçen haftaki sayımızda Ali Konuk isimindeki bir işçi vatandaşın, bir iş kazası sonunda et ve kemik külçesi haline gelince, çalıştığı fabrikadan nasıl bir sofraya gibi kapı dışarı edildiğinin hikâyesini anlatacağımızı söylemiştik.

Ali Konuk 932 de Nuri Kiligil'in fabrikasında çalışmaya başladı. Bomba imalat kısmında usta idi. 938 senesinde bir bomba kazası oldu, el bombası Ali'nin elinde patladı, Ali

bu ilk kazadan on beş gün hastanede yattı. Ve bermutad bu hâdiseden dolayı tazminat filân da almadı.

942 yılı 23 Ekim'de Nuri Kiligil fabrikasının yaptığı sivilâhların Ankarada Zir poligonunda tecrübesi yapılacaktır. Ali Konuk, bu işin ustası olduğundan fabrika tarafından tecrübede bulunmak üzere vazifelendirilmişti. Bu tecrübe de bir infilâk oldu. Ali Konuk

(Devamı 2 de)

İş kanunlarımız

Yazan: Abidin Nesimi

Dikkatli bir okuyucumuz (Başdan Sayı 11) de çıkan bir mektubunda «devletin işçi dâvasına müdahale keyfiyeti» incelememizi istiyor. Okuyucumuza göre, devlet, eşya fiatlarını, işçi yevm yesini, çalıştırma şeklini, iş müddetini tayin etmek suretile kapitalistin kârını tahdit edebilir. Gerçi bu okuyucumuz gibi bir çoğuları, hattâ bunlar arasında Üniversitedeki kürsü sahibileri olanlar bile devletî emek sahipleri lehine, iktisadî hayata müdahale erebileceğini kabul edenler vardır. İlm müesseseleri meyanında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Enstitüsünü zikredebiliriz.

Gerçek ilim mensupları bu kanaatin tamamile aksine sahiptirler. Devlet iktidarda bulunan partinin temayülâtını ifade eder. Kapitalist bir idarenin temayülü de pek tabiidir ki, işçi lehine olamaz. Demek oluyor ki, emek sahiplerinin iktidarda olmadığı bir yerde, devletin emekçi lehine iktisadî hayata müdahalesine imkân yoktur.

Bu gün gibi aşikâr bir keyfiyettir gerçi, kapital sahiplerinin iktidarda bulunduğu ülkelerde de bir iş veya işçi kanunu vardır. Fakat bu iş veya işçi kanunu, evvelki makalelerimizde izah ettiğimiz gibi şu dört noktayı yani (gündelik, çalışma müddeti, çalışma şekli ve eşya fiatı) keyfiyetlerini bir arada ve aynı zamanda halletmemektedir. Bu suretle kapital sahibi için daima bir acık kapı kalmaktadır. Bu durumda olan

işçi veya iş kanunu itibarı (nominal) bir iş kanunudur. Varlığı ile yokluğu arasında işçi için bir fark yoktur.

Bizdeki iş kanununa gelince; maalesef bu da nominal bir iş kanunudur. Gerçi bizim iş kanunu (gündelik, çalışma müddeti, çalışma şekli ve eşya fiatı) nun bir arada incelenmesi lüzumunu duymuş ve bu hususu temin için İcra Ve Killeri Heyetine bir kararname çıkarmak salâhiyeti vermiştir. İlk bakışta bu kararname ile iş kanunumuz, nominal bir iş kanunu olmaktan çıkarak, hakikî bir iş kanunu olabileceği zannı hasıl olabilir. Fakat derhal söyleyelim ki, böyle bir şey de olamaz. Zira bu şekildeki bir kararname son tahlilde, sermayedarın kâr hürriyetini tahdit ettiği için, kararname olamaz, ancak kanun olabilir. Zira kanun ile kararname arasındaki fark, vatandaşın hürriyeti ni tahdit edip etmeme noktasında bellidir. Şayet Bakanlar Kurulu, bu tarzda kâr hürriyetini tahdit için bir kararname çıkaracak olursa, salâhiyetini aşarak bir kanun çıkarmış olur. Bu takdirde, yüce divanın, yapacağı müraacaat üzerine, mezkûr kararnameyi iptali lüzum gelir. Demek ki bu keyfiyet kararname işi değil, bir kanun işidir. Ohalde bu şekli ile bizim iş kanunu da, itibarı bir iş kanunu olmuş olur.

(Bu mühim yazının devamını gelecek sayıda bulacaksınız.)

Bir Gazeteyi batırmak ve yaşatmak

Geçen yazımda bayilerin, bir gazete üzerinde mühim rolleri olduğunu söylemiştim. Bunu başımdan geçen bir vaka ile anlatmağa çalışacağım.

946 yılında (Markopaşa) yı çıkarmağa karar verdim. Ser mayem olmadığı için, gazetenin tesisi için 1200 lira veren bir arkadaşla ortak olmağa mecbur kalmıştım. Günler ve gecelerle uğraşarak gazetenin ilk sayısını çıkardım. Gazeteleri bayiler, her sabah erken, saat 4,30 da diğer gazetecilere verirler. Ben de o saatte, Markopaşaları yüklenerek, evvelce konuştuğum bayie götürdüm. Bayi şöyle bir dudak bükerek gazetelere baktı, — Vallahi alamıyacağım, mazur gör, dedi.

Evvelce konuşmuş olduğumuzu, beni böyle sıkışık zamanda yapayalnız bırakmasının doğru olmayacağını uzun uzun anlattım, hatte rica ettimse de, hiç orali olmadı.

Mecbur oldum, gazeteleri sırtıma vurup, başka bir bayie gitmeğe. O da şöyle bir istihfafla gazeteleri elledi: — Bunlar satılmaz, beni beyhude uğraştırma, dedi.

Şunu da söyleyeyim ki, bayiler gazeteleri peşin para ile almazlar. Sattıktan sonra parasını verirler. Böyle olduğu halde, ikinci bayie de almadı. Esasen, bütün Türkiye'nin gazete dağıtım işi topu topu yedi sekiz bayinin elindedir. Ben o gece, sabahın sekizine kadar bütün bayilere gidip dil döktüm. Markopaşanın iyi bir gazete olduğunu, mutlaka satılacağını, para kazanacağını anlatmağa çalıştım. Fakat hiç biri kâr etmedi ve ben tersyüzü, yavrusunu taşıyan bir ana kedi gibi, tekrar gazetelerimi sırtlayıp, idarehaneye döndüm. İki gece de uyuyamadığım için gazetelerin başında elimi şakağımaya koyup, p's p's düşünmeğe başladım. Altı aydır kurduğum hayal, bir aydır yaptığı hazırlık ve hepsinden beheri de, arkadaşımın 1200 li-

rasi mahvolmuştu.

Biraz sonra, bin iki yüz liranı veren arkadaşım otomobile geldi. Hiç bir yerde, hiç bir gazetecide Markopaşayı göremediği için, küplere binmişti. Bana çok asabî adam olduğunu, şimdi hırslıdan rafaları kırıp yıkacağını haykırdı. Haklı idi, sesimi çıkaramıyordum.

Hâdisenin buraya kadar olan kısmı gösteriyor ki, bayiler bu gazetenin ölümlüne âdetâ elbirliğiyle gayret ediyorlardı. Bunun sebeplerini ileri de anlatacağım. Bayilerin esiri olmamak için yapılacak tek çare kalmıştı. Ben de öyle yaptım. Gazeteleri koştüğüm altın elip, bütün İstanbul dükkan dükkan dolaşıp gazeteleri bıraktım, bir yandan da kendim köprü üstünde sattım.

Gazetenin bir günde âdetâ kapışılır gibi satıldığını gören bütün o bayiler, yanıma gele rek, gazeteyi kendilerine vermeme rica ettiler.

İşte bayilerin bir gazetenin yaşamasında ve ölümlüğünde rolleri. Bu memlekette neşriyat dâvasının halledilmesi lâzım gelen en mühim derdi de, bu bayie meselesidir. Fırsat buldukça, bu hafif konuşmalarımıza devamı faydalı buluyorum.

Bir işçinin hazin romanı

(Baş tarafı 1 de)

un sağ ayağı kırıldı. Vücudu mermi parçaları içinde kaldı.

Kazadan sonra Ali Konuk bir yarım insan halinde beş ay hastanede yatıyor. Vücutundeki mermi parçalarından bir kısmını çıkarıyorlar, fakat şimdi halen beş parça vücudünde et ve kemik arasında durmaktadır.

Ali, bacağına açıp gösteriyor, içinde mermi parçası duran, şekli değişmiş bacağına kamadım, başımı çevirdim. O vücudünün başka yerlerinde ki yara ve mermi parçası bulan yerlerini gösteriyor.

Ali, hastaneden bir bacağı beş santim kısa, topallıya topallıya çıkıyor.

Patron iki ayrı doktora gönderiyor. İkisi de «çalışamaz» diye rapor veriyor. Ve altı ay istirahat veriyorlar. Altı ay sonra patrona gidiyor:

— Bana bir miktar para verir de hiç olmazsa evimde oturduğum yerde çalışayım, diyor.

Ali Konuk patronu Killiği le bunu söylediği sırada, oda da fabrika müdürü Naim Cevat da hazır bulunuyordu.

Patron şu cevabı veriyor: — Bu sırada paramız yok. Sen hiç merak etme. Evinde rahatına bak Maaşın tıkr tıkr işilyecek. Yakında Ankara sipariş parası gelecek. Alır almaz veririm.

Ve Aliye soruyor:

— Ne kadar istiyorsun?

— Siz ne münasip görürseniz.

— Yoooo... sen söyle.

Ali, utana utana, âlil kalan vücudu için, «iki bin» diyebiliyor.

Fakat merhametli ve insafli patron.

— Sen bu kadar istiyorsun ama Ali, diyor, ben sana daha fazlasını vereceğim. Senin bana bunca yıl emeğin, hak kın geçti.

Ali saf ve temiz kalblidir ama, kazık yiye yiye, artık bu patronun milletinin ne mal olduğunu iyice öğrenmiştir. Onun için, bir sırasına getirip fabrikanın işçi mümessilleri yanında da, patrona aynı sözleri söyletiyor. Bu konuşmadan sonra hakikaten altı ay maaş işliyor. Ali yedinci ay maaşını almaya gidince,

— Senin maaşın kesildi, diyorlar.

Ali de içinden,

— Eh diyor, maşımı kestiklerine göre demek ki Ankara dan bekledikleri para geldi. Şimdi bana ikramiyemi verirler.

Fakat umduğu gibi çıkmıyor. Patronun Aliye verdiği cevap şudur:

— Ne parası?... Sana mehtlik bile veremem. Şimdiye kadar aldığın maaşlara say.

Ali taş kesiliyor. Yapacak nesi var. Bu ret cevabından sonra altı ay daha uğraşiyor. En sonunda belki bir faydası olur diye, Nuri Killiği'nin amcası Halil Kut paşaya bir mektup yazarak halini anlatıyor. Halil paşa, bu mektubu Nuri paşaya vermiş. Nuri Paşa da Aliyi çağırıyor. Fakat kendisi konuşmuyor. Yeni fabrika müdürü

— Ali diyor, ne kadar parastersin, söyle...

Artık Ali için hayat memet meselesidir. Çünkü derhal amelihat olup, vücudündeki mermi parçalarını çıkartması mutlaka lâzımdır. Ali kazadan az evvel evlenmiştir. Genç evlilerin bir dilim ekmeğe muhtaç oldukları günler çok olmuştur. Sırf hayatını kur tarmak için pazarlığa giriyor. Ve zavallı Ali beş yüz liracığa razı oluyor. Onlar da kabul ediyorlar. Fakat para yerine vaat veriyorlar. Ali yedi ay bu beş yüz lira için eşik aşındırıyor. Fakat daima kapı yüzüne kapanıyor. Şimdi haklı olarak, insanın aklına şöyle bir sual gelir:

Nuri Killiği, bizzat kendisi şahitlerin yanında 2 bin lira vereceğim dediği halde, niçin şimdi böyle yapmaktadır. Bunun sebebi mahkemede anlaşılıyor.

Ali başka çıkar yol göremeyince mahkemeye müracaat ediyor. Fakat daha ilk celsede mahkemeyi de kaybediyor. Çünkü hâdiseye mürur—u zamanı uğramıştır.

Her zaman kasasının arkasına sığınan patron bu sefer de mürur-u zamanın himayesine giriyor. Ve hangi sebeple Ali yı bu işte zamanı güler yüz, tatlı dille oyaladığı anlaşılıyor. Yani bir kapitalist taktiği.

Tipki Demokrasi gelecek diye nutuklarla, yem borularıyla oyaladığımız gibi.

Gelecek sayılarımızda Nuri Killiği'nin başka marifetlerini de neşre gayret edeceğiz.

Bir okuyucunun tenkidi

İsmi mahfuz bir okuyucumuz yazıyor:

(Başdan) gazetesini okuyorum. Hem okuyor hem de her safısından arkadaşlara birer ane gönderiyorum. Ya'nız şu varki bugün olgun Türk entel lektüelinin kafasında sıralanma birçok sorulara, Başdan

cevap verecek bir durumda değildir. Hiç savsaklamadan şu nu size söyleyebilirim ki hükümetin iç politikasını tenkit etmekle bir iş yapmış sayılmazsınız. Çünkü bu iş o kadar tavsamıştırki süist'mallerden dem vurmak, hayat pahalılığından acı acı şikâyet etmek artık bir marifet sayılmıyor ve aydın gençlik, bunun bir tenkid meselesi ve bu işlerin önüne geçmenin de bir niyet ve istek meselesi değil hattâ Celâl Bayar ve Hasan Saka ve bilmem kim işi değil, bunun doğrudan doğruya bir sistem ve rejim meselesi olduğunu çok iyi biliyor. Yani iç işlerimizi tenkit etmek geliş güzel bir ticaret konusu ve burjuva basınının bir alış ve riş mataıdır. Hayat pahalılığın dan şikâyet, ve devrimizin yüz karası olan (Gecekondular) işini hiç sıkılmadan ay larıdan beri geveleyen ve bu nu gazete satmak için bir istis mar vasıtası yapan, kendilerini Milliyetçiliği inhisarları altında tuttuklarını zanneden bir sürü mürteci ve ruhları kapkara gazeteler varken (Başdan) gibi Türk gençlerinin özlediği bir gazetede bun ların bulunması artık fazladır.

Şuraya sıraladığım soruların hepsini hemen İstanbulda çıkan bütün gazetelere sor dum. Abidin Daverin ev adresine yazmak suretiyle bunları açıklamasını istedim. Onlar o ralarda bile değil. Nihayet si ze baş vurmak zorundayım.

Bu gün Amerikanın kuyruğuna bağlanmış olan ve onun düdüğünü öttüren matbuatımız, uyarına gelmediği için bazı memleketlerin âdetâ düşmanı kesilmiş ve bizim gazeteciler ve idareciler de o yolu tutmuşlardır. Amerika bir memleketin rejimini işne gelmediği için sevmiyormu, o memlekete biz Amerikadan daha fazla düşmanız. O memleketin halkı ve d'plomatı ve herşeyine aklı gelmedik tez yif ve ift'raları yapmaya'yız. Şu raya bir parçasını eklediğim (Devamı 4 de)

Demokrasi münakaşaları

(Baş tarafı 1 de)

Senelerce gamalığının rek-lâmını yapan başyazarların gözünde, Führerin argosunu kullanan en hâis demokrat, Peker olduğu hal teşbihlerine varıncaya kadar de; Ergenekon'a göre yine aynı Peker «demokrasiyi boğmak emelile iktidara gelen bir numaralı demokrasi düşmanı» sayılmakta.

Kimi eski Türklerin yaşadıkları yüksek yaylalardaki saf demokrasi havasına muhtaç olduğumuzu, kimi ilâhî demokrasinin beşiği olan Arabistan çölleri'ne dönmek gerektiğini öğütüyor.

Mezhep ihtilâflarını körüklemek fırsatını bulan bir Yeşil Hoca, alevî — sünnî kavga sında, Muaviyenin altına «demokrasinin koyu düşmanı» damgasını basmakta tereddüt etmemiş; bütün ömründe Şarkı müdafaa eden Ömer Rıza, «Doğu demokrasisi» derken kelimeyi en ez'ci bir hakaretle çiğneyip geçmiştir.

«Kızıl veya kara bütün totaliter rejimlerin daimî düşmanı» olduğunu göğsünü kabartarak ilân eden, «sahte hürriyet kahramanlarından» düz me demokrat Köprülü, üstü le altı birbirini tutmayan makalelerinde, «Batı demokrasisi» ni örnek gösterdiği halde yağlı boya tablo yerine boş bir çerçeve uzatmakta yani parlamenter burjuva demokrasisini bütün icaplarından sıyırmak istemektedir. «İki numaralı Halk Partisi'nin Şefi» ve «göstermelik muhalefet» in lideri Bayar'a gelince, o da,

kongrelerde Davalacı rolüne çıkararak, Finten'deki mısralara mensur nazireler yaratmakla meşgul görünüyor: «Başımıza gökten ateşler yağsa dahi demokrasi yolunda omuz omuza yürüyeceğiz...»

Hürriyet heykeline şal örttükten sonra, omuzlarına eğreti iki melek kanadı takarak, «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma» Cemiyetlerini kuranlar, şanlı demokrasi bayrağını hasımlarına kaptırmamak için, hokkabazlara parmak ısırtacak hünerler gösteriyor.

Öyle anlaşılıyor ki, «ileri demokrasi» ye karşı cephe alanlar, memlekette, «gerçek demokrasi» yi kökleştirme şerefini, hiç bir zaman, paylaşamayacak!

«İrkçi — Turancılar»ın avukatı — «İnsan Haklarını Koruma Cemiyeti» sabık kurucusundan — Demokrat parti İstanbul İdare Kurulu Başkanı Profesör Kenan Öner'e karşı açtığı hakaret dâvasında, adaleti temsil edenlerden, haksız akıttırılmış gözyaşarının hakkını isteyen» Hasan Ali Yücel, Suphi Nuri'nin hayale'tne gözlerini yumarak, en gür sesile: «Tam bir demokrat ruh taşımaktayım!» diye övünmedi mi?

Sairin dediği gibi: Her dilde bir terane ve her telde bir sada...

Hem de, cember çeviren çocuklardan seksenlik omuzun da firarı ekfâr ile malûl bir cuval kâğıt taşıyan «sevimli Feylesofumuz» a kadar.

A. N.

Paris mektupları

(Baş tarafı 1 de)

bir kaç saat sonra da serbest bırakmak mecburiyetinde kaldı.

Grev halinde bulunan maden işçilerine, dünyanın her tarafında bulunan muhtelif maden ve kömür işçileri sendikaları tarafından mühim miktarda para yardımı yapılmaktadır.

Bu para yardımında bulunanlardan, Polonya, İngiltere, Macaristan, Çekoslovakya, Amerika, İtalya maden ve kömür işçileri sendikaları başta gelmektedir.

Fransız halkı da, grev yapan maden işçilerine şimdiye kadar, 58 milyon frank para yardımında bulunmuştur.

Bütün dünyanın tanıdığı meşhur ressam Pablo Picasso, tek başına bir milyon franklık bir bağışta bulunmuştur.

İngilterede işçi Mücadelesi

Yazan: Necdet ALTINAY

İngilterenin işçi teşkilatları yahut sendikaları olan Trade — Union'ları (trejd — ün yon) tanımaya girişmeden önce bir an unutulmaması gereken bazı temel noktalar vardır.

Önce gözönünde tutulması gereken nokta Britanyadaki sendikaların bir sınıfın hak ve menfaatlerini yalnız korumak değil, fakat bu hakları işverenlere ve aynı zamanda devletle tartışmak için meydana gelmiş kurumlar olmalarıdır. Yani katıksız ve düpedüz sınıf teşkilatlarıdır. Mahiyeti ve mevcudiyeti icabı sınıfidirlir.

İkinci önemli nokta trejd — ün yon'ların yahut sendikaların Britanyanın hususî şartları içinde doğup gelişikleri ve herşeyden önce kendi günlük hayatlarının ameli ihtiyaçları ile meşgul olduklarıdır.

Üçüncü nokta İngiliz sendikalarının faaliyeti ve hareketlerinde doğrudan doğruya ve müstakil olarak kendi aldıkları kararların kendileri tarafından gerçekleştirilebileceği inancıdır. Yani kendi ihtiyaç ve menfaatlerini dışardan bir müdahaleye müsaade etmeden kendi mücadeleleriyle elde edilebileceği düşüncesi bu sendikaların temel taşlarındandır.

Dördüncü ve diğerlerinden daha az önemli olmayan nokta, İngiltere işçi sınıfının, her memleketin sosyal mücadele tarihinde görülebileceği gibi, yeri yürüyüş temposunu gevşeten ve bağzanda kösteklemeye muvaffak olan engellerin mevcut oluşudur. Gene başka yerlerde görülebileceği gibi bu engeller işçi sınıfının kendi saflarından çıkmıştır. İşçi sınıflarının inkilâpçı yürüyüş temposunu kösteklemekten birinci derecede mesul, temsil ettikleri sınıfın hayatı menfaatlerini sermayedar sınıfla uzlaşmakta bulan birtakım işçi liderlerinin tiresidir. Meselâ, 1869 — 90 arasında sermaye ile emeğin uyumculuğunu yapan trejd — ün yon liderleri bu oportünist hareketleri yüzünden işçi sınıfının büyük menfaat kayıplarına sebep olmuşlardır.

Bu gibi hareketlere o tarihten sonra tekrar rastlıyoruz. Son olarak ta bugünkü işçi partisi liderleri oportünizmin en son model tipleri olarak karşımızda bulunuyorlar.

Beşinci ve belki de en mühim nokta İngiltere de Sendikaların hak ve gayelerini ta hakkuk ettirme yolunda memleketin siyasi hayatında tesirli bir rol oynamalarıdır. Yani İngiltere'de Sendikacılık sadece işçi sınıfının menfaatlerini korumakla yetinen teşkilatlar olmayıp memleketin ve dünyaya imparatorluğun idaresinde faal rol sahibi olmak iddiasındadırlar. İngiliz Sendikaları azalarının hak ve menfaatlerinin ancak siyasi mücadelelerle elde etmenin mümkün olduğuna inanmışlar ve bunu tarihî tecrübeleri boyunca ispat etmişlerdir. Bugünkü işçi hükümetini iş baş-

na getiren de İngiliz emekçi sınıfının siyasi faaliyete verdiği önemin neticesidir.

Grevin verimli olabilmesini sağlamak için başka işçilerin yerlerini almasına engel olmak maksadile iş yerine kendi adamlarından bir kısmını nöbetçi olarak bırakıyorlardı. (Piketing)

Fakat sendikalar daha o zaman siyasi ve sosyal meselelere gösterdikleri ilgi bakımından da dikkati çeker. Bir defa teşkilatlanıp kuvvetlenmeye başlayınca seslerini daha kuvvetle işittirmeğe muvaffak oldular. Umumî ve parasız tedarikat ve içtimai kalkınma yolunda şiddetli mücadelelere giriştiler. Küçük çocukların çalıştırılmaması ve kadınların çalışma saatlerinin azaltılmasını sağlayacak yasaların konması için çalıştılar. Bir borçlunun alacaklısı tarafından hapse atılmasına imkân veren kanunun kaldırılmasına yardım ettiler. Herkesin reyini kullanmak hürriyetinin bütün yurttaşların en tabii hakkı olduğunu haykırarak, yalnız mal ve mülk sahibi olanlara rey hakkını tanıyan kanunun değişmesine âmil oldular.

1860 yılında kömür ocakları sahipleri ücretleri keserek işçilerin birçoğuna yol verdiler.

Bunun üzerine işçiler bu hakları reketi protesto ettiler ve greve başladılar. Fakat ocak sahipleri grevi akamete uğratmak için her çareye başvurular ve nihayet bunda muvaffak da oldular. Burada en dikkate değer işçi mukavemetlerinden biri vuku buldu. Sendikalardan yalnız bir tanesi 16 sene patronlarla olan mücadelesine devam etti. Yıllarca patronların haksızlık ve zorbalığına şiddet ve dehşetle mukabele ettiler. Nihayet 1876 da Şefleri casusların ihanetine uğradı, yakalanıp mahkûm edildi. Önce hapse gönderildi. Sonra da idam edildi. Bundan sonra teşkilât ta kendiliğinden dağıldı.

Demiryolu Şirketleri 1873 te ücretleri %de 10 azalttılar. 1877 de ikinci defa olmak üzere bir daha % de 10 kesinti yaptılar. Demiryolu işçileri bu kesintilerin idadesini istediler, Şirketler bu istekleri reddedince tren işçileri grev ilân ettiler ve trenler tren seferlerini durdurdular. Grevciler demiryolları ile ilgili bütün diğer sendikalardan sempati grevi şeklinde yardım görüyorlardı. Kondüktörler sendikası, ateşçiler sendikası, lokomotif makinistleri sendikası gibi 1870 senesi etrafında teşekkül eden teşkilatlar grevcilerle ga-

ye birliği edinerek müessir yardımlarda bulundular. Amerikan protervası en şiddetli mücadele safhalarından birine girmişti. Grevi bastırmak için Pennsylvania ve Maryland valileri önce milis kuvvetleri topolyarak grevcilere karşı gönderdiler. Kısa bir zamanda bunların kifayetsizliğini avıyarak Federal kışaatın yardımını istemeğe mecbur oldular. Grev daha fazla yayılıyor ve grevcilerin mukavemeti artıyordu. Umumî bir grev havası memlekete yayılmıştı. Nihayet askerlerle grevciler arasındaki kanlı çarpışmalar başladı. Muntazam hükümet kuvvetlerine karşı grevciler tüfek tabanca, sopa, balta, ellerine geçen her vasıta ile kendilerini müdafaa ettiler. Amerikan tarihinde buna meşhur Büyük Demiryolu Grevi ismi verilir.

Yukarıda pek kısa olarak işaret ettiğimiz noktaların peşinen kavranması mühim ve faydalıdır. Çünkü önümüzde ki bahislerin tahlili ve tenkidini bir gözle okunarak, kuru ve cansız malûmattan dinamik de müsbet hükümler çıkarmağa yardım eder. Yani diyalektik bir kavram temin etmeğe yarar. Şu noktayı da hatırlatmadan geçmiyelim; burada esas konumuzu teşkil eden İngiltere İşçi Partisi değil doğrudan doğruya İngiltere'nin işçi teşkilatı ve Sendikalarıdır.

Liberalizm ve Kapitalizm

(Gecen sayıdan devam)

Yukarıda bahdettiğimiz gelişmenin sonunda İngiltere Fransa, Amerika ve sonradan Almanya ve Japonya'nın ekonomik hayatı bir avuç kapitalistin eline düştü. Tepeden turnağa kadar silâhlanmış olan bu memleketler bütün dünyayı da ellerine almışlar, dünyanın bir kısmını kendilerine tabi, bir kısmını da yararı tabi bir hale getirmişlerdi, artık kapitalizm bir iki memleketin değil bütün dünyanın sistemi idi. Newyork borsasındaki bir fiyat düşmesinden Orta Anadolu'nun göbeğindeki meşmedikde, Afrika'nın ortasındaki zenci de Almanyadaki Hans'ta müteessir oluyordu.

Bu bir kaç «ileri» ve «medeni» memleketteki kapitalistler bir tekel teşkil ediyorlardı, artık bir çok küçük kapitalistler arasındaki serbest rekabetten eser kalmamıştı, çünkü birbirini takibeden buharlar bu küçük kapitalistleri ya mahvetmiş veya büyük kapitalistlere tabi bir hale koymuştu. Küçük kapitaliste büyük imkânı tamam ile ortadan kalkmış bulunuyordu.

Bu devrin başlıca vasıflarından biri de, yukarıda bahdettiğimiz gibi, kapitalistin istihsalden uzaklaşması ve faizle geçinen tüfeyle bir sınıf haline gelmesidir. Faizle geçinen bu kapitalistler bankalar halinde teşkilatlanmışlardı. Bu

bankalar istihsal yapanlara kredi veriyor ve bu suretle tüfeyle kapitalistlerin cemiyeti sümürmelerine yarıyordu. Artık fabrikaların başında kapitalist değil maaşlı memur veya bankaya borcundan ömrüncü kurtulamıyacak olan bir kapitalist uşağı vardı.

İktisadi hayatın bu suretle bir elde toplanması bir anda, insanın aklına git gide rekabetin ortadan kalktığı fikrini getiriyordu. Halbuki, bilâkis tekelci kapitalizm rekabeti kaldırmadı, onu daha şiddetlendirdi. Artık yüzlerce ve binlerce küçük kapitalistler arasındaki küçük ve zararsız rekabet değil, bir iki büyük kapitalist gurubu arasındaki şiddetli rekabet mevzubahisdi, bu gurupların şiddetli ve bazan kanlı rekabetinden bütün bir cemiyet müteessir oluyor ve çevrilen büyük dalaverelerle halk birbirine düşman iki kısma ayrılıyordu.

Emperyalist devrede tekelci kapitalistler dahilî piyasayı istediği gibi elinde oynatır ve çıkardığı mallara istediği fiyatı kor. Bu yüzden ayrıca bir kâr temin ederek sermayesi bir çığ gibi artan kapitalist yeni yeni kâr membağları bulmak mecburiyetindedir. İşte ondokuzuncu asır sonuna doğru bu devreye giren kapitalistler bu kârı, geri memlekete yüksek faizle para vermek suretiyle temin ediyorlardı. Bu faizcilik okadar çok

kâr getiriyordu ki nihayet bütün sermayeler bu sahaya dökmeye başladı. Dünya milletleri borçlu ve alacaklı olarak ikiye ayrıldılar. Bu suretle tekelci kapitalistler yalnız memleketlerinin ekonomik hayatını değil, aynı zamanda mallarına alıcı olan ve ham maddeleri temin ettikleri memleketlerin ekonomik hayatlarını da ellerine geçirmiş oldular.

Yirminci asrın başında her büyük kapitalist devlet dünyada boş kalan sahaları ve memleketleri nüfuzu altına almıştı. Artık başkasının malına dokunmadan genişlemeğe imkân yoktu. O halde tekelci bir kapitalist gurubu için tek çare kalıyordu: Diğer kapitalist gurubun elindekini zorla, yani, harple almak.

Tekelci kapitalizmin neticesi yalnız yirminci asırda milyonlarca insan hayatına mal olan harpler değildir. Bu devre aynı zamanda bir ihtilaller devresidir. Müstemleke ve yarı müstemleke halkı tekelci kapitalizmin zalimce siyasi ve iktisadi sömürmesine, dalaverelelerine, ana vatandaki işçi sınıfı ise bu kapitalizmin artan sömürüşüne karşı isyan etmektedirler. Tekelci kapitalizmin doğurduğu bir üçüncü netice de Faşizmdir. Onsekizinci asrın başında devletin müdahalesini istemiyen liberalizm taraftarı kapitalizm bu devrede devlet teşkilatını bü-

İnsanlar ve Kitaplar

İhtilalin tarifi

«İhtilâl bir devri tahrip etmek, yarının binasına temel olacak bir binayı kökünden yıkmaktır. İhtilâl ağacın köklerini kesmek, fakat çiçek vermesini beklemeştir. İhtilâl vahdet için ve hakikat aşkı için yapmayıp... Akbet ihtilâl benlik dâvası ve gurur içinde, eşyanın hakikatinden ve vahdetten tegafül ederek... Bir çocuk gibi etrafındakileri dö-küp saçmak, İlh.

(Aşk ahlâkı'ndan) Engelse göre ihtilâlin tarifi şudur:

«İhtilâl bir kısım halkın kendi iradesini diğerine topolyük, tüfek ve süngüyle cebren kabul ettirmesine derler.»

HAK VERİYORUM!

Hiç kimse — büyük idealistler ve «deli» ler müstesna — babasından miras kalan mü-kellef bir yalın çıplak bir ha-pishane hüccesile ve Paris ter-zilerinin makasından çıkmış gardrobunu kürek mahkûmlarının üniforması ile değişemez.

Eski bir Nazırın yeni vekillere dalkavukluk eden oğluna bunun için hak veriyorum; Zira, o, ne büyük bir idealist ve ne de bir «deli» dir.

★

Adnan — Adivar gibi sözde münevverler vardır ki, Campanella'ya işkence eden Giordano Bruno'yu ateşte yakan ve Galile'yi zindan duvarına mahiyen engizisyon zihniyetinden nefret ederler. Bunlara sorarsanız faşizm ile nazizm düşman geçinmek övünü-lecek bir şeydir; Hitler ile Mussolini'nin kemiklerine hücum ise en büyük şeref.

Bunlar, «matbuatı hür, irfanı hür, vicdanı hür olan Garba» hayrandırlar; Amerika demokrasisinin muazzamlukla bahsederler; ve her firmanın mabetlerinden coşkun satta, «imin hürriyetini müdafaa» etmeği kahramanlık sayarlar. Gerçekte ise, bunlar, Atom bombası ve dolar demokrasisinin isportacıları Amerikan milyarderlerinin birer hizmetkârlarıdır.

KRAVCENKO'NUN MUHAKEMESİ

Paris, 8 (R.) — «Hürriyet seçtim» adlı kitabın müellifi Kravçenko, kendisine ve ailesine hakaret etmiş olan, Fransa'nın haftalık gazetelerinden «Les Lettres Françaises» aleyhinde tazminat dâvası ikame etmek istediğini bildirmiştir. Bu teklifi gö-rüşen Fransız mahkemesi savanin Fransada görülmesini kaku' etmiş, fakat şu şartı ile ri sürmüştür: «Kravçenko, Fransada davasını açabilmek için 2 milyon frank teminat yatırmak mecburiyetindedir.»

Kravçenko bu şartı kabul ettiği takdirde davasına önümüzdeki ayın sonunda bakılacaktır.

Yüyen tekelinin içine almış ve merkantilizm devrinde olduğu gibi devletin teşkilât ve hi-mayesinden istifade ederek memleketi ve dünyayı kanlı bir harbe sürüklemiştir.

Rabia hatun meselesi

Son bir senelik edebî hayatımızda bir «Rabia Hatun» meselesi ortaya çıktı.

Rabia Hatun meselesinin kısaca hikâyesi şu: İsmail Hâmi Danişment bazı arkadaşlarına bir takım şiirler okumuş. Bu şiirler çok beğenilmiş, uzun zaman dilden dile dolaşmış.

Yapı Kredi Bankasının veya o Bankanın müteşebb's he yeti başkanı Kâzım Taşkent'in sermayesile, Kâzım Taşkentin arkadaşı olan Vedat Tör, Aile ismiyle bir mecmua çıkarmaya başlamıştı. Bu mecmuada ilk defa olarak bu şiirler neşredildi ve bu şiirlerin altında ilk defa o zaman Rabia Hatun imzasını gördük.

940 senesinde çıkan «Şiir demeti» isimli mecmuada da bu imzaya rastlanmışsa da, o zaman bu kadar alâka toplanmamıştı.

Aynı mecmuada arkaarkaya şiirleri neşredilen bu imza bir çok dedikodulara, hattâ edebî münakaşalara vesile oldu. Hemen her muharrir Rabia Hatun üzerine yazı yazdı.

İsmail Hâmi Danişmentin söylediğine göre, Rabia Hatun on üçüncü asırda yaşamış bir kadın şairmiş. Fakat gerek tezkirelerde, gerek edebiyat tarihinde böyle bir isme rastlanmıyor. Bir şehzade annesi olarak tarihte ismi geçen Rabia Hatun'un ise şiirle ünsiyeti tamamen meçhul.

Gerek bu nokta, gerek bu şiirlerin on üçüncü asrın edasını tasıması sebebiyle Türk edebiyatıyla meşgul olanlar birbirlerine girdiler. N'hayet pek sıkışık vaziyete giren İsmail Hâmi Danişment, bu şiirleri karısı merhum Nâzan Danişmentin yazdığını, fakat Nâzan Hanımefendinin bu şiirleri kendi yazdığını kimseye söylemediğini ve başkalarına da söylememek üzere kendisine vaziyet ettiğini itiraf etmiş.

Mesele, bu kadarla kapanmıyor. Çünkü, Nâzan Danişmentin yakından tanıyanlar, onun böyle şiirler yazamayacağına ittifak ediyorlar ve bütün bu münakaşalar arasında, İsmail Hâmi Danişment, Rabia Hatun vesilesile yazdığı bir yazıdan dolayı bir gazete muharririni de mahkemeye veriyor.

Buraya kadar Rabia Hatun hikâyesini şöyle bir anlattıktan sonra artık bu yazıyı yazmamdaki sebebi açıklayabilirim. Eğer mesele bu kadar dallanıp budaklanmasaydı, bu mevzuda kalemi elime bile almazdım.

Bu düzensiz cemiyet'in hayat zaruretleri ve icapları yüzünden, bundan on küsur sene evvel istediğim mesleğe, yani gazetecilik ve muharrirliğe girememistim. Fakat bu alâkamı matbuatı yakından takip ederek devam ettiriyordum. Ve bir yandan da kendi kendime şiirler, hikâyeler yazıyordum. Fakat bütün bu amatör denemelerini neşretmeye cesâret edemiyordum. Nihayet 937 yılında bir kaç manzumemi Yedi Gün mecmuasına gönderdim. O zaman Yedi Güne gelen amatör ve okuyucu yazılarını, İbrahim

Alâettin Gövsa okur ve lüzum görürse mecmuada tenkitler yazardı. Günderdığım manzumeler lehinde de bir kaç yazı ile beraber bu manzumeler neşredildi. Ben o günden sonra 1943 sonesine kadar Yedi Gün mecmuasına Vedia Nesin imzasile manzumeler gönderdim ve bunların bir çoğu neşredildi ve nihayet yine Yedi Gün Mecmuasında, iyi kalbli ve dürüst bir patron olan Sedat Simavinin yanında bu sefer gazeteci olarak çalışmaya başladım.

Aradan seneler geçti. Amerikan yardımı aleyhinde yazıyı aykırı görüldüğünden, askerî dığım bir broşür, Sıkıyönetim tarafından milli menfaatlere cezaevine hapsedildim. Yemek yemek, su içmek, tenefüs etmek gibi sarîh ve kanunî hakkım ve hürriyetim olduğu için hapisanede yazı yazıyordum. Sırf bu sebepten yani yazı yazmamam için beni hapisanenin bir odasına kapayarak, kapıyı üstümden kilitlediler. Burada aylarca kaldım. Tek başına bir insan kâğıtsız, kâğıtsız, kalemsiz ne yaparsa, ben de onu yaptım. Duvarlara yazılmış yazıları okumağa başladım. Benden evvel bu odada bir Bulgar teğmeni varmış. Faşist olduğu anlaşılınca serbest bırakılan bu teğmen, odanın duvarlarına Bulgarca bir şeyler yazmıştı. Bu yazıların arasında bir de Türkçe şu kıtayı okudum:

*Bir kâsedür alev dolu
gönlüm yana yana
Men tâ senin yanında dahi
hasretim sana
Yaşlar geçende söndüremez
ateşimi su
Sunsan elinle kanımı içsem
kana kana*

Hâfızamın zayıf olmasına rağmen bu şiiri on sene kaldar evvel benim yazdığımı, Yedi Güne gönderdim, Yedi Günde neşredilmemekle beraber, İbrahim Alâettinin bir küçük tenkit yazdığını hatırladım. Fakat şiir tam benim yazdığım gibi değildi. Biraz değiştirilmişti. Esasen benim yazdığım zamanda vezin düşüklükleri vardı. Bu da benim aruz veznine hâkim olmamıştımdandı.

Bu duvardaki şiirin altında imza olmadığı için, bunu benim yazdığım şiir olarak, buraya nasıl geldiğini merak ettim. Ve ben o zaman, yakın zamanda hapisten çıkıncaya kadar da edebiyat piyasasında böyle bir Rabia Hatun meselesi olduğunu da bilmiyordum.

Yine hapisanede duvara bu şiiri mahkûmlardan birinin yazdığını öğrendim. O mahkûm bana,

— Bu şiiri bir kadın yazmış, ismi aklımda kalmadı. Bunun hakkında Halkevinde konferans verdiler, dedi.

Ne yalan söyleyeyim, ben de Vedia Nesin'de aynı şiiri yazdığım için, hani biraz, hak kimda konferans verilmiş olmasa ihtimali aklımdan geçmedi değil.

Benim Yedi Güne gönderdiğim şiirin aslı şu şekilde idi: *Bir kâsedür alev dolu gönlüm*

Bu gidişle...

Yazan: Sabri soran

Ada, her ada gibi denizce gevirmişti. Eyübümün bir tek sahili var, Haliç...

Ah bu Haliç, ne bitmek tükenmek bilmez bir hazinedir o... Onu siz bana sorun, onun ne olduğunu size benden başka kimse anlatamaz.

Sorun bakalım adası olan hikâyeciye, adasını Eyübümle değiştir mi değişmez.

Eyüpte yaşamak çok güçtür. Her babayığit nefes alamaz Eyüpte.

Edebî kabiliyet, san'at, şöhrat, isim sökmüyor Eyüp'e...

Püfür püfür esen rüzgârların Halice girmesine mani

Bir okuyucunun tenkidi

(Başarısı 2 de)

gazete parçasından çıkan bu yazının nasıl yazıldığını ve ne den bu şekilde yazılabildiğini açıklamanızı rica edeceğim.

Cumhuriyetin 25 nci yılını idrak ettik. Bu rejimin iyiliğini bildiğimiz için bunun diğer milletler arasında da yayılması istememiz lâzım gelmez mi idi. Şu halde ikinci dünya harbinden sonra yıkılan taçların arkasından bizim Türk başını neden bu kadar göz yaşa döktü? Sonra bu iş Amerika da böyle kendi feyizlerini Cumhuriyette buldukları halde Japon İmparatorunun kuyruğuna öyle bir yapışmışlarki Japonyada ve Yunanistanda Cumhuriyet olacak diye ödlere kopuyor. Bu neden ileri geliyor. İşte bu günkü Türk münevverlerinin kendisine açıklamasını ve daha serbest bir tartışma konusu olmasını istediği şeyler bunlardır. Siz halk muharriri iseniz ki bunda şüphemiz yoktur, cevapsız bırakmayacağınızı, ümid eder, saygılarımı sunarım.

Başdan — Bu okuyucuya cevabımızı gelecek sayımızda bulacaksınız.

*yana yana
Düşüm şahap misâli semadan
geldim sana*

*Sunsan alev alev yine âh
hasretim bitmez
Ben tâ senin yanında bile
hasretim sana*

Rabia Hatun imzasile çıkan şiirlerden yalnız bu zikrettiğim bir tanesile münasebetim var, diğerleri hakkında malûmatım yok.

Şimdi bu şiirin sana ait olduğunu veya senin şiirinden değiştirilerek kopye edildiğini nasıl isbat edersin? diye sorarlarsa, üstad İbrahim Alâettin Gövsa'nın on sene evvel her gün gelen yüzlerce okuyucu mektupları arasında bunu da hatırlayamayacağına göre, benim de isbat edemeyeceğim bedihidir. Ancak şu var ki, esasen bu şiirlerin hakikaten Rabia Hatun isminde muhayye veya yaşamış bir kadına mı, yoksa Nâzan Hanıma mı, veya İsmail Hâmiye mi ait olduğu da isbat edilmiş değildir. Mesele bu kadar dallanıp budaklandığı için bunları yazmak lüzumunu duyudum.

olan dağlar ne zaman yıkılacak? Ben niçin hikâyeye yazıyordum?

Neden Eyüple Ada iki düşün man gibi birbirlerinden uzak duruyorlardı; ikisi de aynı vatan üstünde değiller miydi?

Eyübün karanlık uykusu da ha gündüzden başlamıştı. Fabrikalardan siyah dumanlar çıkıyor, kayışlar dönüyor, çarklar uğulduyordu. Bu «mesai» ye rağmen işçiler yine sefalet içinde bunalıyordu. Doğanlar doğduklarına pişmandı. Çocuklar mektep yüzü görünce serseri olup çıkıyorlardı. Hava yoktu Eyüpte. Hava «Kurşun gibi ağır» dı; bulutlar yağmursuz, «tarla» lar korkunc derecede susuzdu.

Adaya giden hikâyecinin kılı — veya kılsız — göğsü ne püfür püfür rüzgârlar giriyordu. Moda, Kınalı, Büyük ada sarı ışıklarını karanlık denize akıtmıştı. Bu ışıklarla denizin dibine gidilirdi. Deniz dibinde ne vardı? Balıklar, yosunlar, yengeçler, kayalıklar, bataklıklar, ismini bilmediğim binbir hayvan, binbir nebat ve batmış gemiler, dünyayı birkaç defa satılan inciler vardı. Cennet nerede idi? İnsanlığın özlediği hür dünya nerede idi?

Adaya giden hikâyeci denizin dibine doğru uzanan sarı şakarla oyalanırken ben ikinci mevki insanların, Halicin ve Eyübün günlük ve geceik hayatını hayatımla birleştirmiştim. Cennet, insanlığın özlediği hür dünya denizin dibinde değildi ve sarı ışıklı yolun sonunda sadece denizin dibinde vardı.

— Kasımpaşa!...

Kasımpaşaya çıkanlar çıktı. — Bizimkisi yaşamak mı be kadesim? Şu yüze, şu ellere, şu ayaklara bak. Bunlar insan eli, insan ayağı mı? Ağzımız da dil de yok; konuşamayız. Hele bir konuş, soluğu delikte alırsın.

— Ekmeğimiz yine katıksız. Çocuklarımızın biri kan kusmaya başladı, ayakta ölecek, sokaklarda sürüp duruyor, eşek gibi çalıştım halde.

— Günden güne daha beter oluyoruz. Hani harpten sonra herşey ucuzlayacaktı?

— Patronların eteğini öpe öpe adamakıllı köpekleştik.

— Güya zam yaptılar, bir elden verdiklerini bir elden alıyorlar.

— Doksan lira maaşlı bir memurum, bu gün ayın ikisi, sor bakalım kaç param var?

— Karnımız doymadan de mokrasi oyununa kalktık.

İkinci mevki insanları, hayatımı hayatları ile birleştirdiğim insanlar konuşuyor. Ağzlarında dil yok, konuşmaya başlıyanları hemen deliğe tıkıyorlar emma yine konuşuyorlar. Onlar susmayacaktır. Onları ben nasıl susturabilirim?

— Neyimiz var bu toprak üstünde? Harp çıkar, biz ölü rüz. Sulh zamanında niçin bi-

zim yaşamadığımızı düşünmezler?

— Yaşayan öyle bir yaşıyor ki... Çık şöyle Beyoğluna, Taksim, Şişli, Maçka taraflarına, git Adaya, bak yaşayan nasıl yaşıyor? Püfür püfür rüzgârlar ipek gömlekleri şşırir. Göğsümüzün onların göğsünden ne farkı var? Şu siyah kıllar mı? Onlar gibi biz de traş etmesini biliriz be kardeşim, eğer iş o noktaya dayanırsa...

— Tam bir aydır iş arıyorum yok yok...

— İş var amma dayı yok. Ayların dayı olduğu zaman da bile biz dayıysız kaldık. Ne yapalım? Alınımıza böyle yazılmış, kader...

— Ne kaderi be? Ben böyle kaderin içine...

— Ben de, bütün sülâlemlerle beraber...

— Oku bak.

Sarı saçlı, ince, uzun bir gençti. Elindeki izmariti açık pencereden karanlık Halice fırlattı. Halice değen izmaritin ateşi birdenbire söndü, kâğıdı ıslanıp yırtıldı ve tütünleri Halicin suyuna karışıp kayboldu. Vapur Feneri, Has köyü geçmiş, Eyübe doğru ilerliyordu.

Arkadaşının uzattığı gazeteyi aldı ve gösterdiği yeri okudu. Bu diğer haberler arasında sıkışmış «alâlâde» bir haberi: Hasan ve Yusuf isminde iki amele toprak altında kalmış...

— Ne dersin buna sen?..

— Bu gidişle daha çok toprak altında kalırız.

— Eyüp!...

İkinci mevki insanları ile beraber Eyübe çıkıyoruz. İkinci mevki insanların gündüzleri gecelerinden farksızdır; uykularında bile boş durmaz, çalışırlar. Sabahleyin, sisli bir güneşe gözlerini açtıkları zaman vücutlarının herbir parçası kuru tahtaya çivilenmiş gibidir. Bu çiviler nasıl söktü, kollar, ayaklar nasıl kırmıldar, evden nasıl çıkılır, sis içinde yoran ve doyurmadan çalışmaya nasıl gidilir ve gündüz koca bir gün ve koca bir gece — nasıl geçer, bütün bunları ben Eyüpte öğrendim ve öğreninceye kadar neler çektim, neler?

Kayışlar dönüyor, çarklar uğulduyordu. Adaya giden hikâyeciye unutmuştum. İkinci mevki insanları ve hikâyecilerle beraber Eyübün karanlık uykusuna karışarak her zamanki yerime uzandım. Yoran ve doyurmayan mesai, dönen kayışlar ve uğulduyan çarklar benim de mafsallarımı kuru tahtaya çiviledi.

«— Bu gidişle daha çok toprak altında kalırız...»

«— Bu böyle devam edemez arkadaş, pıçak kemiğe dayanıyor artık!...»

Çiviler çatır çatır sökülüyor, daha doğrusu mafsalları mızı oynatarak kırıyoruz çivileri ve uyanıyoruz. Sisli bir güneşe acılan gözlerimizde harikulâde bir ümit parlamaktadır, koca bir gün ve koca bir gece, nasıl geçerse geçsin, gelecek—tir.